

نگرشی کلی بر ضوابط شرعی تلقیح مصنوعی

و بررسی احکام فقهی مربوط به آن

احسان مرادی^{۱*}، محمد نوبخت^۲، ستار گرگانی فیروزجائی^۳، پوریا خانی^۴

مقدمه و هدف: امید به بقا و ادامه نسل برای انسان ها فطری است. این امر در حقیقت یک نوع کمال برای او محسوب می‌شود. امروزه پیشرفت‌های علمی سبب شده است که بسته شدن نطفه انسان و دیگر حیوان ها، از غیر راه شناخته شده (آمیزش) امکان پذیر گردد؛ لقاح مصنوعی یعنی لقاح خارج از رحم، یا تولید انسان بیرون از رحم، بدون آمیزش مشروع یا نامشروع و همچنین تولید درون رحمی انسان، از طریق کاشتن یا تلقیح، از مسائل نوظهور است که به اقتضای پیشرفت زمان و دگرگونی‌های علمی مطرح شده است. با توجه به این پیشرفت ها، مقاله حاضر به تحقیق درباره گونه‌های باروری و حکم شرعی آنها از دیدگاه مراجع می‌پردازد؛ مشروعیت موضوع فرزنددار شدن با دخالت عامل سومی به صورت اسپرم بیگانه یا تخمک بیگانه یا رحم بیگانه را با عنایت به آیات، روایات، اصول و قواعد فقهی و شرعی مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد و به جمع‌بندی موضوع از دیدگاه فقه‌های اسلام و علم نوین پزشکی پردازد.

مواد و روش ها: این تحقیق از نوع نظری و از لحاظ روش به شیوه تحلیل محتوا (Content Analysis) انجام گرفته و لازم به ذکر است از مطالبی استفاده شده که صحت آن ها به اثبات علمی رسیده و صرفاً نظریه یا تئوری نیست. در روش جمع آوری و گردآوری اطلاعات از طریق منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی و متون اسلامی با کلید واژه‌های تلقیح مصنوعی، ضوابط شرعی، نطفه، تخمک، اسپرم از دیدگاه فقه‌های اسلام و علم نوین پزشکی و مقایسه آن با دستاوردهای جدید انجام شده است.

یافته ها: امروزه در انگلستان اطفال ناشی از تلقیح مصنوعی به طور چشم‌گیر مشاهده می‌گردد. در پاره‌ای از کشورها تلاش بر این بود که از اشاعه این رویه غیر طبیعی جلوگیری به عمل آید. در کشور ایتالیا و در شهر واتیکان، پاپ رهبر کاتولیک های جهان تلقیح مصنوعی را تحریم کرد؛ ولی بعضی از کشورهای اروپایی و آمریکایی تلقیح مصنوعی را مباح دانستند. امروزه در ممالک متحده آمریکا با وجود مخالفت‌های فراوان، تلقیح مصنوعی رواج دارد و پزشکان فرانسه در صورت توافق زن و شوهر اقدام به تلقیح مصنوعی می‌نمایند. در احکام اسلام، موضوع تلقیح مصنوعی به ترتیبی که امروز از جهت علمی و عملی مطرح است، سابقه نداشته است؛ بنابراین، عنوان (تلقیح مصنوعی) را در متون و منابع اسلامی و در اخبار و احادیث صدر اسلام نمی‌توان یافت تا به صورت منصوص مستندی در تأیید یا رد آن ارائه کرد؛ ولی در زمینه حامله شدن زن از زن دیگر به وسیله مساحقه

^{۱*} دانشجوی کارشناسی علوم آزمایشگاهی مقطع کارورزی، عضو انجمن بیوتکنولوژی ایران، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش

^۲ کارشناس ارشد بیوتکنولوژی، مرکز پژوهش های طب دریا، فرماندهی نیروی دریایی سپاه

^۳ دانشجوی دکترای تخصصی بیوشیمی بالینی، عضو هیئت علمی گروه علوم آزمایشگاهی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش، دانشکده پیراپزشکی

^۴ دانشجوی کارشناسی علوم آزمایشگاهی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اراک

و همجنس بازی که بعضاً این عمل باعث حامله شدن زن مورد مساحقه می‌شده و همچنین در زمینه عمل ناشی از تفخیز که سبب حامله شدن زن می‌گردد مصادیق و احکامی را می‌توان ارائه کرد که با تلقیح مصنوعی مشابهت دارد، امام خمینی در تحریرالوسیله این گونه می‌فرماید: «سحق عبارت از این است که زن با زن وطنی نماید؛ ثابت می‌گردد به وسیله آنچه که لواط به آن ثابت می‌شود و حد آن صد جلد است.

بحث و نتیجه گیری: قائلین به منع تلقیح، به «یحفظن فروجهن» «و الذین و لفروجهم حافظون الا علی ازواجهم...»؛ استناد می‌کنند و معتقدند باید فروج از هر چیزی اعم از نگاه و لمس و در اختیار گذاردن برای دیگری که جنینش را پرورش دهد، پاک نگه داشته شود و حفظ گردد. در آیه سوم وقتی محارم سببی و نسبی را مطرح می‌کند، می‌فرماید فرزندان صلبی (چه آنها که با آمیزش از طریق همسر متولد می‌شود اعم از پاک، زنا، ولد شبهه، و چه آنها که از طریق تلقیح مصنوعی به دنیا می‌آیند) متعلق به پدر هستند و ازدواج با همسر آنها حرام است. و آنها که قائل به جواز هستند، معتقدند که از هیچ کدام از این آیات که محارم را مطرح می‌کند، مسأله زنا و حرمت تلقیح از آنها فهمیده نمی‌شود. پس حکم به اباحه را صادر می‌کنند. قائلین به عدم جواز می‌گویند آنچه از جمع روایات استفاده می‌شود، این است که نفس ریختن نطفه در رحم زنی نامحرم به هر نحوی که باشد، حرام است، اعم از زنا یا دستگاه‌هایی مثل لوله آزمایش یا چیز دیگر. زیرا از جمله دلایل این را عنوان کرده‌اند که نسبه‌ها به هم ریخته، تربیت اطفال به هم می‌خورد و ارث و اموال متلاشی می‌شود و صاحبان اصلی شان مجهول است. تلقیح مصنوعی صورت‌های مختلفی دارد:

۱. تلقیح مصنوعی از اسپرم زوج و تخمک زوجه

۲. انتقال جنین از رحمی به رحم دیگر

۳. تلقیح مصنوعی از اسپرم بیگانه با تخمک زوجه

حال برای بررسی احکام شرعی تلقیح مصنوعی می‌بایست احکام شرعی را در جزء جزء حالت‌های آن واکاوی کرد که در این مقاله به طور کامل به بحث و گسترش درباره آن می‌پردازیم.

کلمات کلیدی: تلقیح مصنوعی، ضوابط شرعی، نطفه، تخمک، اسپرم